

Humanist

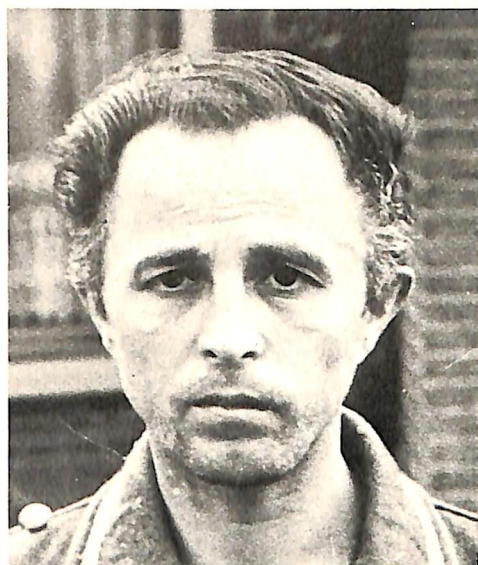
31-8

Tweewekelijkse uitgave van
het Humanistisch Verbond

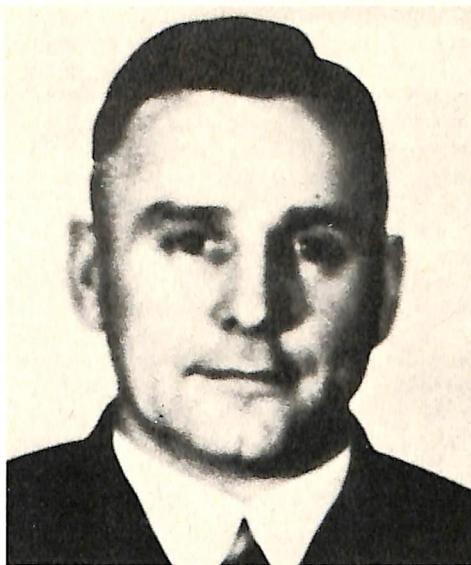
Postbus 114, Utrecht

Tel. (030) 31 81 45

15 april 1976

Kotälla

Fischer

Aus der Fünter

Straffen

De verklaring uit 1972 waar het persbericht (zie kader hieronder) op doelt, luidt als volgt:

Vrijlating van de drie oorlogsmisdadigers die in Breda verblijven roept bij humanisten verschillende reacties op.

Er is in het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond overeenstemming over de stelling dat strafuitvoering een redelijke zin moet hebben en dat straf vermeden of afgebroken moet worden indien degene op wie de straf gericht is lichamelijk en geestelijk niet als een normaal functionerend wezen kan worden beschouwd, of indien met straf geen feitelijk doel meer wordt beoogd.

Er bestaat in het hoofdbestuur ook eenstemmigheid over het feit dat er, voor wat de drie oorlogsmisdadigers hebben gedaan, binnen ons rechtssysteem feitelijk geen middel bestaat om in een bestraffing

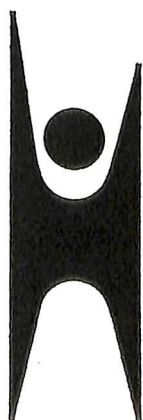
het belang van de drie betrokkenen, dat van de maatschappij en in het bijzonder dat van de ergst getroffen zodanig te verzoenen dat het rechtsgevoel wordt bevredigd.

De gevangenschap van de drie van Breda wordt door humanisten echter vrijwel onverdeeld principiële als een **vreemd element** in onze rechtssfeer ondervonden.

Een deel van het hoofdbestuur wil dat vreemde element niettemin blijven verdragen en de isolatie handhaven, om redenen van ontzag voor het leed van onvergellijke aard en omvang, dat door de drie van Breda werd veroorzaakt; een ander deel van het hoofdbestuur wenst over zijn emotionele bezwaren heen te stappen en de vrijlating te steunen op grond van overwegingen die voortvloeien uit de voorkeur voor een consequente rechtstoepassing.

Slijtage van gevoelens eerder dan rationele discussie zal hier misschien eenmaal eensgezindheid teweeg brengen.

Juist door kennelijk nog onoverbrugbaar tegengestelde meningen van voor- en tegenstanders in deze kwestie dringt het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond er bij de Nederlandse regering op aan pas tot vrijlating van de drie van Breda over te gaan indien gebleken is dat hiervoor een ruime meerderheid bij de volksvertegenwoordiging bestaat. Het hoofdbestuur is namelijk van oordeel dat in deze bijzondere aangelegenheid meer dan gewoonlijk groot gewicht moet worden toegekend aan de diepe emotionele bezwaren van hen die wellicht in getal langzamerhand een minderheid gaan vormen, maar wier betrokkenheid bij wat voor onze gemeenschap in de laatste wereldoorlog op het spel stond, ons verplicht tot uiterste behoedzaamheid.

De drie van Breda

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond betreurt het, dat de Raad van Kerken in Nederland de discussie over de Drie van Breda weer heeft geopend. Ten onrechte is daarbij de suggestie gewekt als zou met het Verbond overleg zijn gepleegd.

Het hoofdbestuur heeft geen aanleiding af te wijken van zijn eerdere opvatting die in 1972 is bekendgemaakt. Het hoofdbestuur is als destijds niet eenstemmig in zijn mening omtrent het gratiëren van de Drie van Breda.

Een belangrijke meerderheid van het hoofdbestuur is evenwel van mening, dat het leed van de overlevenden te groot is om vrijlating van de drie oorlogsmisdadigers te ondersteunen.

(Persbericht Hum. Verbond)

Hoofdbestuur

Het belangrijkste punt van de eerste maartvergadering was de relatie tussen het hoofdbestuur en de taakgroepen. Een aantal jaren geleden (toen het Verbond zich voorbereidde op een véél grotere omvang) werd er wel gewerkt met een aantal zelfstandige stichtingen voor het behartigen van bijzondere taken. Het na-deel bleek al spoedig te zijn dat die stichtingen zich ook bestuurlijk verzelfstandigden, en dat men uiteen groeide ook al waren er steeds wel enkele hoofdbestuursleden in die stichtingsbesturen. Daarna zijn het taakgroepen geworden die meer overwegend uit hoofdbestuursleden bestaan en die geen stichtingsacte hebben. Dit gaat veel beter, maar ook hier blijft het zo dat men wat uit elkaar kan groeien. Daarom werd er nog eens een aantal regels vastgelegd. Deze houden onder andere in dat taakgroepen niet zichzelf kunnen uitbreiden of aanvullen, dat zij ook geen mensen in enigerlei dienst kunnen benoemen, en verder dat zij geen uitspraken doen namens de be-

weging.

Op 19 maart moest er aandacht geschonken worden aan de verklaring van de Raad van Kerken over de zogenoemde drie van Breda. Onze naam was daarbij genoemd, ofschoon er alleen maar formeel voorkennis was gegeven van de op handen zijnde verklaring. Het hoofdbestuur voelde er weinig voor om terug te komen op deze zaak, waar in 1972 uitvoerig over gesproken was. Met de Centraal Geestelijk Raadsman bij de Inrichtingen van Justitie werd opnieuw een samenspraak gehouden. Er worden tijdelijke voorzieningen getroffen voor de uitbreiding van de Dienst, in afwachting van blijvende voorzieningen. Maar de beloofde rangverhoging voor de raadsleden is nog steeds niet ingegaan, en we hebben ook nog steeds een ambtelijke begeleidingscommissie om te zien of dat allemaal wel goed kan gaan met zo'n humanistische geestelijke verzorging. Daar willen we wel eens af: van die commissie, wel te verstaan.

In memoriam Erik Happé

Nog pas 44 jaar was Erik Happé, penningmeester van het hoofdbestuur van het Verbond, toen hij op 7 april jl. overleed. Nog pas 11 maanden maakte hij van dat hoofdbestuur deel uit. Maar 4 dagen is hij ziek geweest. Het was allemaal te vroeg, het was ook veel te plotseling. Misschien was het wel karakteristiek voor zijn leven, hevig, intens, als een fakkel licht om zich heen stralend. Helaas ook als een fakkel opgebrand voordat iemand zich dat kon realiseren. Hoewel pas zo kort lid van het h.b., was Happé jarenlang niet alleen overtuigd, maar ook actief humanist. Hij was een voorbeeld van de tweede generatie humanisten, begonnen in de HJG, daarna actief in de toen nieuwe gemeenschap Amsterdam-Tuinstden West en tenslotte belast met de moeilijke en veelomvattende portefeuille van de penningmeester van het hoofdbestuur. In die jaren hoewel dezelfde gebleven, een evolutie naar evenwichtigheid.

Mijn herinnering aan Erik gaat terug naar de congressen in het begin van de 60er jaren. De groep actieve (humanistische) hemelbestormers uit de Tuinstden zorgde voor kleur, voor levendigheid, ook voor irritatie bij het toen zittende h.b. Alles moest anders of tenminste diende onderzocht te worden of het niet anders zou kunnen. Met zijn lenige stap kwam de jonge Happé naar de micro-

foon om dat, steeds helder en soms wat sarcastisch, uit te leggen.

Jaren later zag ik hem weer, op één van de moeilijkste congressen uit de geschiedenis van het Verbond. Ik heb het oog op het buitengewoon congres van februari 1972. Met dezelfde verende stap naar de micro komend, maakte hij even verstandige als gevoelige opmerkingen waaruit duidelijk zijn verbondenheid met de beweging bleek. Nog steeds meen ik dat het vooral zijn bijdrage aan de discussie is geweest, die een goede afloop van dat congres en een toekomst voor de beweging mogelijk maakte.

Tenslotte, sinds mei 1975 aan de tafel van het hoofdbestuur. In onze vergaderingen en in de personeelscommissie, die hij voorzat, bracht Erik telkens een duidelijk en menselijk personeels- en financieel beleid naar voren. Voortdurend konden wij ook profiteren van zijn ervaringen in het werk dat hij de laatste jaren deed, nl. leiding geven aan één van de grootste verpleeg- en verzorgings-tehuizen van de HSHB, het Eduard Douwes Dekkerhuis in Amsterdam-Noord. Een zware, hem voortdurend boeiende baan, een integrerend stuk van zijn leven dat samen met zijn functie in ons h.b. een bij uitstek humanistisch stempel had.

Was het teveel tegelijk? Dat zal een vraag blijven. Hij zelf vond in alle bescheidenheid te weinig te doen. Maar dat te weinig betekende wel iedere dag, iedere avond werken. Wie aangeraakt is als Erik was, door de humanistische beweging, wie als fakkel leeft gelijk hij deed, zal niet anders kunnen of willen. Onze gedachten, die toch al dikwijls bij zijn vrouw Hetty waren, gaan in deze dagen meer dan ooit naar haar uit. Moge de humanistische beweging zich jegens haar gedragen zoals zij (ook al sinds de HJG-periode) en hij dat jegens het Verbond hebben gedaan.

M. G. Rood

Een tramritje

In de Amsterdamse tram was het al aardig vol, toen ik er op weg van 't centrum naar huis instapte. Ik probeerde door te lopen naar voren, omdat het daar wat leger was, maar halverwege stuitte ik op een ondoordringbare kluit mensen en ik liet het er maar bij. Een paar haltes verder kwam er een jongeman in met een onvoorstelbaar grote hond. Hij stempelde zijn kaart af achterin de tram en begon, net als ik, de tocht naar voren. Doordat de hond mij aan de ene kant passeerde en de jongeman aan de andere, zat ik opeens stevig klem in de riem. De hond liep eerst nog gewoon door en z'n baas durfde de riem blijkbaar niet los te laten, zodat het een heel gewurm was, voor ik weer normaal op mijn benen stond.

Even later hoorde ik een luid gekrakeel ergens vooraan. Ik dacht, dat de hond weer iemand gevangen had of op de een of andere likdoorn had gestaan, maar dat was het niet. Er was een meneer betrapt bij het stelen van een portemonnee. Tenminste, dat beweerde een andere meneer en het slachtoffer, een klein vrouwtje met een doekje om haar hoofd, zat ijverig te knikken, terwijl ze demonstratief haar boodschappentas leeghaalde. Ik was nieuwsgierig hoe dit zou aflopen, want ik ga zelden met de tram en dit was volslagen nieuw voor me. De meneer, die er overigens helemaal niet als een zakkenroller uitzag, ontkende rustig en beheerst. „Dat is een teken, dat-ie 't wél gedaan heeft, de vuilak,” zei een mevrouw naast me met kennis van zaken. „Anders ben je toch geschrokken, als ze tegen je zeggen, dat je een portemonnee gejat hebt! Waar of niet!” Het klonk aannemelijk. We hadden ondertussen de volgende halte bereikt. Niemand mocht de tram in of uit. Buiten stonden de mensen verwoed op de knoppen te drukken, maar geen deur ging open. De politie was er wonderlijk snel bij en de twee mannen en de bestolen vrouw stapten de tram uit, om op de vluchtheuvel de discussie voort te zetten. Ik zag nog net, hoe het vrouwtje en haar berover broederlijk naast elkaar achter in de politievolkswagen gepropt werden. Onder de mensen, die eindelijk mochten instappen, waren twee tramcontroleurs. Een paar mensen om me heen realiseerden zich plotseling, dat ze er bij nader inzien ook uitmoesten en in de verte zag ik de jongeman met de hond weer aankomen. 't Kostte hem nog meer moeite dan eerst om zich door de volte heen te wringen. „k Heb vergeten om de kaart van de hond af te stempelen,” legde hij me in 't voorbijgaan uit. Of hij 't zelf geloofde weet ik niet, want toen hij me voor de derde maal passeerde weer op weg naar voren, gaf hij me een knipoog. Ik had inmiddels een zitplaats gevonden en zag, hoe de twee controleurs de volgende halte weer uitstapten, zonder ook maar één kaartje gecontroleerd te hebben.

Thuis deed ik een ontdekking, die me zelfs nu nog maagkrampen kan bezorgen, als ik er goed over nadenk. Ik had namelijk op de heenweg per ongeluk een verkeerde tramkaart afgestempeld, zodat ik de hele terugweg, overigens in alle zielerust, op een overstapje had gereden, dat al minstens drie kwartier verlopen was. Wie zou dat ooit gezocht hebben achter die keurige mevrouw! Nu ja, die zakkenroller zag er tenslotte ook keurig uit! De controleurs zouden me vast meedogenloos met smaad overladen hebben.

Ik zal er beslist nog wel eens heel benauwd van dromen, denk ik.

Ans Spigt

Structuren kunnen mensen vermorzelen als ze geen „interessante handel” zijn

Centraal geestelijk raadsman bij het Humanistisch Verbond.

Het klinkt wel gewichtig en dat niet alleen. Wat stel je je voor bij het horen van zo'n functie? Een wat oudere man met een wijs hoofd, dat stil en begrijpend knikt? Als dat zo is, dan hebben de geestelijke raadslieden van het H.V. nooit aan dat beeld voldaan. Tenminste voor zover ik ze ken: Paul Kruyswijk van wie we net afscheid hebben genomen, met zijn — zoals Van Praag het formuleerde — jongensachtig enthousiasme. En ook zijn opvolger, Richard Lukács niet.

„Ik vind mezelf ook wel jong voor die functie”, zegt hij bijna verontschuldigend „ik ben 28”. Maar wie hoort wat Lukács in die korte achttwintig jaar aan ervaringen heeft opgedaan, begrijpt dat een ander daar waarschijnlijk wel vijftig jaar voor nodig gehad zou hebben. En buiten dat: de nieuwe raadsman is iemand met wie je snel contact maakt en tot wezenlijk gesprek komt omdat hij — net als Paul — je op een rustige, open manier tegemoetkomt. En dat is wellicht belangrijker dan leeftijd.

Ik kan er niet omheen, moet je toch vragen naar je opleiding.

Ja, nou om te beginnen HBS-A. Daarna heb ik een jaar psychologie gestudeerd. Dat heb ik afgebroken omdat mijn persoonlijke motivatie onjuist bleek te zijn. Toen ben ik gaan werken. Twee jaar lang bij het N.I.P.O. (Ned Inst. voor Publiek Opinie-onderzoek). Eerst als directie-assistent, later als chef van een afdeling. Ja, hoe het mogelijk is, weet ik ook niet. Het is een commercieel gericht bedrijf, dat zich bezighoudt met methodisch sociologisch onderzoek, het verwerken van enquête-materiaal. Maar na twee jaar dacht ik: waar ben ik eigenlijk mee bezig? 22 jaar en al helemaal op weg naar een carrière! Bovendien ergerde het me dat ik niet voldoende vooropleiding had, daarbij dat alles zo commercieel was en wetenschappelijk toch op een laag peil stond.

Je verliet de commerciële wereld en ging sociologie studeren.

Ja, ik ging sociologie studeren omdat ik toch geïnteresseerd was geraakt in wat mensen in groepen beweegt. Het NIPO had toch ook vrij sterk een sociologische inslag, alleen gebruikte het NIPO heel geraffineerd de uitvloeisels van een sociologie die bevestigend werkt. Ik wilde kijken of je dezelfde wetenschap ook kunt gebruiken voor veranderende factoren.

Ik ben bij mijn studie altijd blijven werken, dat vind ik heel belangrijk. Want er zijn genoeg sociologen die praten over een fabriek, maar er nog nooit een van binnen hebben gezien. Dat kan je niet uit een boek leren, daar moet je zelf tussen gezeten hebben.

Afgezien van dat werken in de fabriek heb ik nog zo'n veertig baantjes gehad.

Veertig? Is dat niet wat overdreven?

Nee, ik heb ze toevallig laatst eens geteld. Ik heb op kantoren gezeten, ik ben brievenbesteller bij de PTT geweest, ik heb met ondersteunen door Amsterdam gereden — een van mijn fijnste baantjes, ze waren bestemd voor zieken en bejaarden die ze via een Kruisvereniging bestelden. Maar meestal ging het minder om de ondersteek en meer om de behoefte aan contact, aan een gesprek.

Ja wat nog meer? Privé-chauffeur, projectleider bij marktonderzoek, barkeeper, kellner, winkelbediende en speeloom in een dagverblijf voor kinderen van ongehuwde moeders. Dat was ook een heel goeie ervaring, ik ga graag met kinderen om. Zowel de moeders als de kinderen hadden in het begin wel een afweer-reactie. Ze waren in dit werk geen mannen gewend.

Voor ik bij het H.V. solliciteerde, was ik als maatschappelijk werker bij de Sociale Dienst in Amsterdam. De afdeling Bijzondere Opdrachten. Daar zochten we bijvoorbeeld een eerste opvang voor mensen in crisis-situaties, naar woonruimte voor rijksgenoten en hielden we ons bezig met huisvesting van bejaarden.

Dan heb ik nog meegewerkt aan een jongerenproject in Amsterdam. We hadden gehoord dat er vooral onder eerstejaars-studenten erg veel suicide-pogingen voorkwamen uit gebrek aan of angst voor contact met anderen. We richtten een soort trefcentrum op voor jongeren in het algemeen. Het werd een financieel en technisch goed draaiende sociëteit, het groeide uit tot een commercieel iets.

Het woord commercie is al een paar keer gevallen. Ik krijg de indruk dat je daar altijd een beetje tussen hebt gezeten: enerzijds de commercie, anderzijds idealisme.

Ik vind het persoonlijk plezierig om efficiënt, zakelijk en organisatorisch bezig te zijn, vrij gericht aan iets bezig te zijn. Maar ik zou dat willen inzetten voor een ideële organisatie, niet voor een onderneming die dat al heeft. Je hebt juist bij ideële organisaties vaak het gevoel dat ze zich blind staren op zakelijk gebied. Er zijn veel mensen die uit goedbedoelde medemenselijkheid werken, maar 't is inhumain om te denken dat je dag en nacht beschikbaar bent. Beter is om vast te stellen: mijn mogelijkheden zijn zo en zo. Een belangrijke taak van de raadsman vind ik om iemand het vertrouwen te geven dat hij het zelf kan.

Ken je de HOI-opleiding al en ga je die ook volgen?

Ja, daar ga ik zeker mee beginnen.

Het vakkenpakket spreekt me erg aan. In het bestaande maatschappelijk werk is men zo instrumenteel bezig, wordt de mens op een bijna uitsluitend technische manier benaderd. Daar komen maatschappelijk werkers dan mee in de knoei, ze krijgen het gevoel dat ze me-

Centraal geestelijk raadsman
R. Lukács

chanisch hulp bieden. Een organisatie als het humanistisch HOI heeft elementen als vaardigheid maar daarnaast ook aandacht voor de warme, menselijke elementen.

Je bent ruim een jaar geleden lid geworden van het h.v.

Het humanistisch verbond was voor mij een soort rustpunt, waar plaats was voor het denken over en het doordenken over allerlei dingen. Zoiets vind ik, naast allerlei organisatorisch maatschappelijk werk en actie-groepen, erg belangrijk.

Je kunt er natuurlijk weinig van zeggen, maar wat denk je dat belangrijk is in jouw werk?

Ik zit sinds kort in de Humanistische Groep voor Geestelijke Gezondheid. De HGGG — zeg ik het goed? Ik word soms dol van al die afkortingen. Daar heb ik ervaren dat er behoefte is aan mensen met een vertaal-functie. Problemen moeten niet alleen behandeld worden als een intellectueel aantrekkelijke kluit. Ik kan me voorstellen dat er vanuit de gemeenschappen een probleemstelling omhoog komt, bijvoorbeeld de bedreiging van een maatschappij die steeds killer en ingewikkelder wordt. Zo'n probleemstelling zou vervolgt moeten worden naar boven toe, daar kan je het dan behandelen op abstracter niveau en dan moet het weer terug naar herkenbare taal.

Je ziet overall om je heen dat er vaak een enorme afstand is tussen top en onderliggende lagen.

Die probleemstelling... Vind je de wereld bedreigend, kil en ingewikkeld?

Nou ik denk wel eens, er klopt niks van. Neem bijvoorbeeld Lockheed, de corruptie komt ter sprake. Aan de ene kant is er een stilzwijgend geaccepteerde waanzinnige corruptie, aan de andere kant heb je het futilisme dat er een heel apparaat in werking treedt als je f 1,25 te weinig op je giro-rekening hebt staan. Dan denk ik, we zijn dolgedraaid, hoe zit het nou in elkaar? Waar ik ook echt wakker van kan liggen, ja dat emotioneert me echt heel erg, is als je ziet hoe mensen gemanipuleerd worden, structuren kunnen mensen vermorzelen als mensen geen „interessante handel” zijn. Toch geloof ik dat daar het beginpunt van verandering ligt, bij die groeperingen die nu aan de kant gezet zijn zoals bejaarden, gehandicapten, werklozen. Afwijkend gedrag is waanzinnig nodig omdat je anders geen contrasten meer hebt.

Iemand — wie, o wie — heeft een Humanist laten slingeren in de trein met o.a. het interview met ondergetekende. En zo is het gekomen. Mevrouw Landman, cursusleidster van de landelijke commissie voor doven, zei: die moeten we hebben. Dat was ik dan. Haar groep had naar aanleiding van persverklaringen van het Humanistisch Verbond naar de betekenis van humanisme gevraagd: „heeft dat met humanitair te maken?”.

Mevrouw Landman zag vooralsnog geen reden om aan deze vraag te voldoen. Want hoe deze abstracte materie in konkrete taal te gebaren?

In ons voorbereidend gesprek werd mij dat zo verduidelijkt:

- deze groep doven heeft alleen lager onderwijs genoten, vooral omdat de voortgezette opleiding pas enkele jaren oud is
- eventuele vervolgon ontwikkeling vindt plaats in een katholiek dogmatische sfeer
- de voor het maatschappelijk functioneren noodzakelijke informatie betreft het direct praktisch nut, alleen nederlandse, op zaken of eigen gedrag betrekking hebbend
- een lezing moet uit korte zinnen bestaan — liefst geen abstracte woorden — alleen kernpunten, langzaam spreken, duidelijk articuleren
- ze zijn gewend aan pasklare vraag- en antwoorden
- doven zijn geen gemakkelijke mensen, soms zijn ze wantrouwend
- als ze niet kunnen volgen, kijken ze naar 't plafond

Ik nam de uitdaging aan. Gaandeweg besepte ik de betekenis van prakties bruikbaar gebaren-humanisme en deze zin is alweer te lang.

Ik concentreerde me op de kernpunten en verschillen van humanisties versus christelijk denken en noteerde:

HUMANISTISCH:

1. Bemin jezelf - verbondenheid
2. Mens is deel van de natuur
3. Mens is in staat met vrijheid om te gaan
4. Redelijk verantwoorden
5. Mensen zijn gelijk als mens

CHRISTELIJK:

1. Heb je naaste lief
2. Scheiding tussen mens, natuur en god
3. Vrijheid en gebondenheid, grenzen
4. Rede door gezag verwoord
5. Mensen zijn gelijk voor god en ongelijk voor god door gezagsdragers

Een half uur voor de bijeenkomst schreef ik deze tekst op het ene en de activiteiten van het H.V. op het tweede bord. Ik werd opgeschrikt door mensen die aan mijn schouder trokken. We stelden ons in gebaren en klanken voor en dat was heel geanimeerd.

Terwijl ergens naar extra stoelen werd gezocht, schreven de vroegkomers de bordtekst over op bestuurlijk papier en werd ik aangeraakt voor uitleg van „rede” en dat werd voor deze keer „verstand”. Ik onderstreepte en verduidelijkte met cijfers.

„Er piept een gehoorapparaat”, de tolk is binnen gekomen.

Mevrouw Spiering en ik overleggen over de methodische aanpak. Ik start een korte toelichting op de teksten.

Ik weet niet of dat verhelderend was, wel dat ik zeer transpireerde. Ik meende daarna een beloning te krijgen via het woord „duidelijk” van de achterste rij. Ik wist niet dat een klein meisje zo'n harde stem had, had men vroeger eens gezegd. Niks hoor, het was niet duidelijk genoeg, arme keel.

Maar toen was er koffie.

Ik was ongerust, dit werd niks, teveel abstrakties, had ik me niet op de kern-

punten, wel op een verhaal met voorbeelden moeten voorbereiden? Ik kreeg echter niet veel tijd voor overwegingen: iedereen had vragen, dus moesten we maar snel beginnen. De vragensteller staat op, neemt de tijd om goed te staan, kijkt rond en gebaart waar aandacht ontbreekt, soms geholpen door aanstotende burens of knippen van het licht. Dan stelt hij zijn vraag, overtuigd van het hevig belang voor hemzelf en het nut voor de ander, hij is de vraag. Jammer dat ik hem niet kan verstaan.

Mevrouw Spiering, achter me staande, spreekt zacht, articuleert en gebaart: ik kijk steeds gespannen naar onderkaken en oogwit. En moet zeer wennen aan deze driehoekige aandacht.

Vraag en antwoord

1. Toen het humanisme was opgericht, was het tegen god. Is dat nog zo?

Humanisten zijn niet tegen god; zij geloven zelf niet in een god.

2. Veel mensen leven vanuit vanzelfsprekendheden, ze doen maar; ze hebben geen zin in het leven.

Wij proberen te leven vanuit zin in het leven. Mensen leven voor elkaar en voor zichzelf.

3. Hoe is het humanisme ontstaan?

In mijn antwoord kwam ik op Erasmus en de renaissance terecht. Er ontstond een hevige drukte. Ik dacht, wat gek, zouden ze zich niets meer herinneren van de renaissance? De oorzaak lag in het woordgebruik renaissance. Wat mevrouw Landman als vernieuwing vertaalde en over grieken en romeinen sprak om het woord wedergeboorte toe te lichten.

4. Als er iemand sterft is er een dominee of pastoor. Wat heeft de humanist?

Ik sprak over stervensbegeleiding.

5. Waarom zijn er oorlogen?

De tolk antwoordt: Iemand die oorlog voert is geen humanist.

Verslag van een voor een groep

6. Gelovigen hebben hemel of hel na de dood. Wat heeft een humanist aan te bieden?

De humanist gelooft niet in een leven na de dood.

Mijn antwoorden worden steeds kernachtiger, pasklaar onder druk van duidelijkheid, ik krijg het gevoel in een vraag en antwoordspel gedrukt te worden. Mijn kernachtigheid worstelt met gelijkhebbigheid.

7. Er is wel eens iets wat je met het verstand niet kunt begrijpen, want de mens is van karakter godsdienstig.

Wij gaan er van uit, dat de mens in staat is zijn leven te leven — de mens heeft zichzelf een god gemaakt.

8. De humanist houdt van zichzelf, dat kan toch niet?

Er is in punt 1 (zie bord) sprake van accentverschillen. Christenen wordt niet geleerd van zichzelf te houden, de humanist accepteert en waardeert ook zichzelf en daardoor ook kan hij van anderen houden.

Mevrouw Spiering reageert op een niet vertolkte tweede vraag hierover verontwaardigd: humanisme is geen egoïsme.

Er wordt hevig naar mij gewezen, ik weet niet wat ik moet. Landman en Spiering worden ingeschakeld: of ik mijn handen stil wil houden. Help, hoe moet dat, ik krijg het nog heter, maar geef mezelf een stevige hand.

9. Wat is het doel van humanisme?

Nou daar zit ik. Ik zeg, dat humanisten bij elkaar willen horen, van elkaar steun willen voor hun standpunt. Hun mening willen uitdragen. Hoe heeft de tolk dit uitdragen vertaald?

10. Zijn er zendingen?

Nee. De humanist draagt zijn mening uit (toch nog eens proberen) en accepteert de mening van anderen. Hij overtuigt niet.

Er ontstaat een levendige discussie tussen een verslaggever en de tolk over het gelijk van de zendingen en mevrouw Spiering besluit: De zending overtuigt en wil dat hij gelijk heeft.

11. Heeft het humanisme ontwikkelingshulp?

Ik krijg de kriebels van dit vraag en antwoordgedoe, maar wip toch op de activiteiten van HIVOS; ik doorzie niet hoe ik door deze wijze van vragen heen moet.

De verslaggever komt terug op een eerder gestelde vraag en dat gebeurt hierna steeds. Vertraagde reactie of is discussie op het moment suprême te bedreigend?

n lezing over humanisme doven

door Ila Schoutsen

Volgens de natuur klopt dit niet, dat er geen hiernamaals is. Als je kijkt naar de natuur, die miljarden jaren duurt, dan is het leven van de mens erg kort, dat klopt dus niet.

Ik antwoord met: Mens maakt deel uit van, herstel, is deel van de natuur. De humanist probeert dit leven verantwoordelijk te leven en niet buiten dit leven te verklaren.

12. Punt 5 is niet waar, want de mensen zijn gelijk voor god.

Antwoord: de godsdienst maakt gebruik van gezagsdragers (daar komt men later op terug) waardoor ongelijkheid ontstaat.

13. God heeft de wereld in 6 dagen gemaakt, dat is toch maar zo.

Wij vinden dat een mooi verhaal, dat de mensen zijn gaan geloven.

14. Als er geen leven is na de dood, dan is er geen ziel, dan is het leven van de mens als een dier, dan leeft de mens er op los, dan wordt het een grote rotzooi. Het grijpt de vragensteller zeer aan, of heeft dat met het via het lichaam spreken te maken? Er is een huiltoneel, hoort hij dat zelf? Horen ze dit voor het eerst? Waar blijft de nuanse in mijn verhaal. U mag ze wel wakker maken, herinner ik me uit het voorgesprek, maar toch, is dit nog vormingswerk, er worden hele muren geslecht.

Als de mens zijn gevoel en verstand gebruikt, dan hoeft er geen rotzooi te zijn. Wij leven nu en we zijn in staat ons leven te leven. En als het moeilijk wordt, hoeven we niet de problemen naar voren af te schuiven.

15. Mensen hebben zichzelf normen gemaakt, maar er zijn mensen die geen wetten maken en die maken er een rotzooi van en daarom heeft god wetten gemaakt.

Subtiele herhaling dus, mevrouw Landman geniet: het wordt u niet gemakkelijk gemaakt. Een hels kabaal ontstaat. Er wordt weer iets geconsumeerd via de Philips Ontspanningscentrum meisjes (een lekker lang woord) en ik gebruik het bord weer. Het wordt weer overgeschreven. Daardoor wordt het iets rustiger. De verslaggever heeft nog 5 aparte vragen. Er wordt hevig met licht geknipperd en de eerste vraag lijkt een statement. De mensen zeggen dat god het gezegd heeft, dat het moet.

16. Humanisten zeggen dat verhaal over scheppen en hiernamaals dat geloven wij niet. Maar wat denkt de humanist over de ziel van de mens.

Mijn reactie is, wat verstaat u onder ziel? Het vermogen om te oordelen tussen goed en kwaad.

Ik: dat kan de mens ook opbrengen. De humanist spreekt niet over goed en kwaad, wie bepaalt wat goed is, wat kwaad. Wij spreken over kiezen, de mogelijkheid om te kiezen.

17. Elk mens is van nature een beetje gelovig - vooral als ie angstig is. Als de mens angstig is en hij gelooft, dan is er iets. Is de humanist niet angstig?

De humanist kent natuurlijk wel emoties, hij kan zeer angstig en zeer verdrietig zijn, maar blijft denken, dat hij er zelf uit komt.

18. Waarom zeggen de mensen dan „oh god” als ze bang zijn.

Omdat ze zo opgevoed zijn en nooit iets anders gehoord hebben.

Mevrouw Spiering: mag ik ook een vraag stellen? Als er een dove baby wordt geboren en deze wordt nooit iets bekend over godsdienst. Wat zal hij dan denken?

Er ontstaat een levendige discussie over opvoedingspatronen. Er wordt gezegd, het kind doet dingen omdat moeder het zegt, later omdat de vrouw het zegt, om de dominee het zegt en dat gaat maar eindeloos door.

Mevrouw Spiering: ik denk dat de baby humanist wordt.

19. Gelooft de humanist in wonderen?

Ik word moedeloos. Is er geen greintje idee van zelfopvoeding en nu weer de vraag naar wonderen. Wat een absolutisme en het zoeken naar waarheden als koeien. Het wakker maken onttaardt in stuivertje wisselen of humanisme als bezienwaardigheid. Ik schud heftig mijn hoofd. Vind dan dat ik tekort schiet en zeg: de mens kan zich verwonderen over de natuur, de mensen, hun mogelijkheden en hun keuzen en dat is heel boeiend.

20. Heeft het humanisme veel succes gehad?

Nog een uitsmijter, het lijkt vervroegde verkiezingen.

De invloed van humanisme is heel groot op politiek, maatschappelijk en filosofisch terrein. Nieuwe leden van het verbond zijn vaak ouder, geen jongeren, en hebben erg goed nagedacht over hun ervaringen (ik aarzel te komen met het woord bewust, of is dat voor deze groep nieuw).

't Is erg moeilijk om zelf verantwoordelijk te willen zijn voor wat je van dag tot dag doet.

De stilte is hoorbaar. Ze kijken nu niet naar de tolk meer, lezen me, ze kijken mij aan. Er is weer contact.

21. De katholieke weet waar ie aan toe is, hij heeft de 10 geboden als wetten van geloof.

In de 10 geboden zitten veel humanistische elementen. Ook hier hebben we trouwens afspraken, waar we ons aan houden. Je steelt bijvoorbeeld geen fiets omdat je weet dat dat voor die ander lastig is.

22. Bestaat er een humanistisch soort christelijke moraal?

Het is de vraag wat er eerst was christendom of humanisme.

23. (verontwaardigd) Een humanistische gemeenschap kan niet. Veel mensen bedoelen het wel goed, maar er zit bijv. iemand tussen die zijn verstand niet goed gebruikt en die verpest het.

Daar hebben we de rechtspraak voor.

24. De vrijheid van de humanist is ook gebonden, de humanist moet ook doen wat gezegd wordt net als de gelovige.

De humanist wil altijd de vrijheid om te kiezen en houdt daarbij rekening met anderen.

25. Je moet van god houden is ouderwets, je mag houden van wie je wilt.

In de encyciek van de paus staat anders dat een man niet van een man mag houden.

26. Als twee mannen van elkaar houden, zegt de paus, dat mag niet omdat de mens zelf dat niet kan overzien.

De paus ook niet.

De paus heeft niet het recht te oordelen over de liefde van een ander.

27. Maar dat bedoelt de paus wel goed, je mag wel van een afstand van die man houden, seksueel alleen misschien niet.

Waarom.

Dat weet ik niet.

Daar moet je dan zelf eens over nadenken en het antwoord niet aan anderen overlaten.

Verslaggever: dat is nou humanistisch.

Mevrouw Landman trekt me mee om de trein te halen, we schudden handen van blij kijkende mensen, maar de meesten raken niet uitgepraat. Ze hadden de zaal een half uur geleden al moeten verlaten. Landman is uiterst tevreden over de belangstelling, twee keer zoveel als anders en de discussie. Ook zij vindt het jammer dat men zo star het leerpatroon volgt, vraagt pasklaar antwoord. Mijn keel brandt, maar tevreden leun ik uit het raampje van de weggrijpende trein, zwaai naar mevrouw Landman - richting Rotterdam - dag Philips, dag standbeeld, dag Holiday Inn, dag Eindhoven.

Ik vind die jurk van u zo mooi, zeg ik tevreden over de dag, het kledingstuk bewonderend.

Dank u.

En nu pas komt me de tekst in gedachte rond het thema „boredom” (verveling) dat ik las omdat ik me nooit vervel. „In the process of combining and asking why, you will slowly discover an interesting byproduct that can only be described as a gentle but continuous rebellion against conformity; and conformity as you may be dimly aware, is the twin of boredom”.

Bijeenkomst voor leidsters van humanistische vrouwengroepen

In minstens acht gemeenschappen in het verbond floreren reeds een aantal jaren humanistische vrouwengroepen.

Het lijkt ons van belang de leidsters van deze groepen eens in een landelijke bijeenkomst samen te brengen, met name om de ervaringen met deze werkvorm te bespreken.

Van deze gelegenheid willen wij tevens gebruik maken om van gedachten te wisselen over de vraag of het gewenst en mogelijk is voor de humanistische vrouwen een aparte organisatie op te richten. Het is bekend, dat er in Nederland een veelkleurig palet van vrouwenorganisaties bestaat met landelijke samenwerkingsvormen. Wij noemen: de christen vrouwen, de rooie vrouwen, de plattelandsvrouwen, de vakbondsvrouwen, enz., enz. Sommige vrouwen stellen wel eens de vraag of de humanistische vrouwen in dit nogal omvangrijke organisatieleven ook niet zouden moeten meedoen.

De bijeenkomst, waar wij bovenstaande onderwerpen willen bespreken vindt plaats op dinsdag, 27 april a.s. in Utrecht.

De ons bekende leidsters van vrouwen-groepen hebben rechtstreeks een uitnodiging ontvangen. Als u geen bericht hebt ontvangen en toch belangstelling hebt kunt u nadere inlichtingen krijgen bij Rina van Buul op het centraal bureau te Utrecht.

Aktief voor milieu in Alkmaar

De werkgroep Bevolkingsplanning en Consumptiebeperking Alkmaar e.o. die uit leden van het H.V., Humanitas, Milieudefensie, NVV en Vrouwenbond NVV bestaat, heeft in het afgelopen jaar de volgende acties gevoerd:

1. Er is een actie voor het gebruik van kringloop-papier. Aan een groot aantal verenigingen is gebruik van dit papier aanbevolen met vermelding van bestel-adres (mevrouw C. J. Faber-de Roos, Stetwaard 17 Alkmaar, tel. 072-26702).
2. Bij de Vredesweek van „Leven en Welzijn” was de werkgroep er met een stand.

3. Voor een gespreksgroep van het H.V. te Heiloo, voor een geref. vrouwenvereniging en voor een vrouwenbond van het NVV hield mevrouw Faber een inleiding over Stabilisering van de Ned. bevolking.
4. Een circulaire „Waarom bevolkingsplanning?” is verzonden naar veel organisaties onder andere om discussie over kinderbijslag en kinderaftrek te voeren. De werkgroep acht het wenselijk dat de kinderbijslag en -aftrek in 10 jaar wordt afgebouwd voor de midden- en hogere inkomensgroepen.

5. In navolging van de gem. Leiden gaat de werkgroep de folder „Milieubehoud = Meer bomen en minder baby's” toezenden aan alle bruidsparen in Alkmaar. De schrijver van deze folder is A. Weiland, Witte de Withlaan 21, Oegstgeest, die gaarne inlichtingen zal verstrekken.

Christien Faber

1e co-productie H.V. - Humanitas

Al weer enige tijd geleden besloten het Humanistisch Verbond en de Vereniging Humanitas om gezamenlijk medewerking te verlenen aan de voorlichting over ontwikkelingshulp.

Voor wat het Verbond betreft was de noodzaak hiervan duidelijk aan het licht getreden bij onze activiteiten m.b.t. het ecologie-vraagstuk („Samen Overleven”). Geld en mankracht hadden wij echter hiervoor niet of nauwelijks, zodat wij voor deze eerste co-productie, Verbond/Humanitas, voor subsidie aanklopten bij de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking (NCO), waarvan het oud-lid van ons hoofdbestuur Hommes voorzitter is.

Na veel vijven en zessen werd de subsidie toegestaan. Verbond en Humanitas besloten de uitvoering van het project in handen te stellen van het Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking (HIVOS) te Den Haag.

Inmiddels is voor dit gezamenlijk project een medewerkster aange-trokken. Haar voornaamste taak is om de gemeenschappen en afdelingen van Verbond en Humanitas voor te lichten over en te motiveren voor ontwikkelingssamenwerking.

Terzake wordt een programma ontworpen.

De functionaresse zal terzijde worden gestaan door een gezamenlijk in te stellen begeleidingskommissie.

De start van het eigenlijke veldwerk is niet voor medio 1976 te verwachten.

Fiege

Het onwetenschappelijke van de astrologie

door dr. R. C. Groeneveld

Schrijvers over astrologie beroepen zich graag op het wetenschappelijke karakter van hun „kunst en kunde”. Maakt de astrologie terecht aanspraak op wetenschappelijkheid? Er zijn vier criteria waaraan elke bestaande wetenschap voldoet.

Men moet ten eerste kunnen vaststellen of een uitspraak van het vakgebied al dan niet juist was. Een wetenschap doet b.v. de uitspraak: „In situatie A vindt gebeurtenis B plaats”. Het moet mogelijk zijn om achteraf te controleren of situatie A aanwezig was en of B inderdaad gebeurd is. De meest voorkomende vorm van astrologie is de karakteranalyse aan de hand van de geboortehoroskoop. Op iemand die geboren werd met de zon in het teken van de Leeuw is het volgende van toepassing: „U bent grootmoedig, creatief en enthousiast, maar ook dogmatisch en intimiderend”. Het is onmogelijk deze uitspraak te verifiëren, eenvoudig omdat er met karaktertrekken wordt gewerkt die niet objectief vastgesteld kunnen worden. Bovendien worden positieve en negatieve eigenschappen in één uitspraak verenigd.

De gevolgde theoretische werkwijze moet, in de tweede plaats, stap voor

stap nagegaan kunnen worden om vast te stellen of er een formeel schema is toegepast (bijvoorbeeld wiskundig van aard) en of er bij het hanteren van dit schema geen tegenstrijdigheden zijn binnengeslopen. Dit is bij de astrologie onmogelijk. Binnen één systeem (en er zijn vele systemen) bestaan al zoveel tegenstrijdige aanwijzingen, dat geen twee astrologen ooit tot een gelijklopende uitspraak over één horoskoop kunnen komen.

In de derde plaats moeten de uitspraken van het vakgebied gebaseerd zijn op duidelijk beschreven waarnemingen omtrent de kwantiteit van verschijnselen. Ook een uitspraak of een bepaalde gebeurtenis wel of niet plaatsvindt is in wezen kwantitatief: als een gebeurtenis wel optreedt kunnen we er de waarde 1 aan toekennen, anders de waarde 0. De uitspraken (vaak in de vorm van voorspellingen) van een wetenschap moeten zijn afgeleid uit de waarnemingen via een redenering die voldoet aan de wetten van de logika. De astrologen beweren dat hun voorspelkunst op ervaring berust.

Af en toe worden pogingen ondernomen om een brug naar de ervaring te

slaan. Een astroloog onderzocht de horoscopen van De Gaulle, Churchill, Adenauer en Nixon en vond enkele malen een bepaalde samenstand van planeten. Hij konkludeerde: bij deze samenstand kunnen er leiders geboren worden. Bij elke uitspraak van een wetenschappelijk vakgebied, tenslotte, moet de mate van waarschijnlijkheid zijn aangegeven dat de gedane uitspraak gerealiseerd wordt. Wel, de astrologie spreekt over karaktertrekken die zich niet hoeven te realiseren, over mogelijke ontwikkelingen en over tendensen waaraan de mens zich naar geloven kan onttrekken op grond van zijn vrije wil. Een mate van betrouwbaarheid wordt dus nooit aangegeven. **Achteraf** is natuurlijk gemakkelijk iedere gebeurtenis uit de horoskoop af te lezen. Maar met verklaringen achteraf kan de astrologie haar nut niet aantonen.

De astrologie voldoet, zoals hieruit blijkt, aan geen enkel criterium voor wetenschappelijkheid.

Ons volle land

Het artikel van B. J. Ong in de Humanist van 15 maart j.l. vraagt om krachtig verweer. Niet omdat Surinamers en Zuid-Molukkers op zich zelf ongewenst zijn. Ik heb zelf indonesische familie en sta daar dus zeer rustig tegenover. Maar omdat 1e. het dwangmatig vermengen van twee volkomen verschillende volken zowel psychologisch als ethnologisch bijzonder onoverdacht is. Aan beide zijden zullen discriminaties ontstaan. Mijn lichtgetinte familie was in Amerika niet welkom, maar had ook in Indonesië moeilijkheden. Emigreren konden ze nergens heen. Moet ons hele volk voor deze realiteit rijpgekwet worden? 2e. Waarom moet dat? De schrijver gaat ervan uit, dat de tropische bevolkingsgroep, die plotseling hierheen is gekomen, hier ten eeuwigen dage zal blijven. Ik zie niet in waarom. In Suriname is meer ruimte en het klimaat is voor hen aangenamer. Er is alles voor te zeggen dat wij hen dáár zoveel mogelijk helpen om een zelfstandige staat te vormen i.p.v. dat zij hier met jarenlange spanningen worden opgescheept. 3e. De weerstand van de Nederlandse bevolking tegen weer een invasie berust niet alleen op ethnische verschillen. Een invasie van 100.000 blonde Noren zou ik even onverdraaglijk vinden. Ik behoor nl. tot de duizenden mensen die al 36 jaar lang

niet meer de vrijheid hebben om te gaan wonen waar ze willen. Jarenlang hebben wij het geduld, dat eerst de repatrianten, toen de Zuid-Molukkers, toen de spijtoptanten, toen de geboortegolf die intussen volwassen werd en vroeg wou trouwen, voorgingen bij de toewijzing van een huis. Velen van ons voelen zich benauwd (waar blijft de zelfverwerkelijking voor ons?) en zien geen uitweg. Destijds ben ik, met grote tegenzin, ervoor naar Overijssel verhuisd. Nu ik gepensioneerd ben, kan ik niet uit Zwolle weg, zelfs niet uit de woningbouwvereniging waarvan ik destijds een slechte woning moest aanvaarden. Zodra de bouw ging stoppen, werden de bepalingen voor alleenstaanden verslechterd. Ik eis van het Humanistisch Verbond dat zij zich realiseert hoeveel duizenden mensen in Nederland tussen de wal en het schip zijn gevallen, en dat het H.V. zich ernstig en bij voortduring inspanst om de publieke opinie hiervoor wakker te maken. Kijk maar eens naar uw discussiepunt 5. Alleen dat afdwingen is natuurlijk ook heel onpsychologisch. Maar wie zo'n onbekookt stuk schrijft en plaatst moet toch even weten, dat de nood en de spanning in dit propvolle land dadelijk de spon uitbarsten.

AN SCHULTE

Euthanasie

Je schrikt toch wel even als bij lezing van de rubriek „Hoofdbestuur” van 15 maart 1976 je oog valt op een zinsnede over euthanasie. Er staat namelijk: „Wat dit punt compliceert is dat er onderscheidingen zijn ingeburgerd als passieve en actieve euthanasie en vrijwillige en onvrijwillige euthanasie, die terecht wel verschillen aanduiden, maar verschillen

die toch minder essentieel zijn dan op het eerste gezicht lijkt.”

Naar mijn mening geldt dat alleen voor het eerste: passieve of actieve euthanasie. Dat onderscheid wordt vaak gemaakt, suggererend dat passieve euthanasie etischer en dus minder verwerpelijkt zou zijn dan het actief ingrijpen. Het lijkt mij meer een gewetenssussertje. De behandeling staken zonder meer kan een ernstige toename van het lijden betekenen, als daarop niet automatisch volgt een pijnvrij houden van de patiënt, ook als dat levensverkortend zou werken.

Dat tussen vrijwillige en onvrijwillige euthanasie geen essentieel verschil zou bestaan zal ieder denkend individu met klem ontkennen. Het is namelijk een verschil van dag en nacht.

Het accepteren of legaliseren van onvrijwillige euthanasie zet de deur wijd open voor snel doden van mensen die naar andermans oordeel een menssonwaardig bestaan lijden. Wie heeft de moed en het recht op eigen initiatief te beslissen over het leven van een ander? De mogelijkheid bestaat om tijdig in duidelijke bewoordingen de eigen wens omtrent het sterven vast te leggen. Daarvan wordt gelukkig steeds meer gebruik gemaakt.

Vinkega, K. Sybrandy-Alberda,
Informatiecentrum Vrijwillige
Euthanasie, Zuiderweg 42.

Democratisering structuren

Democratisering van structuren in de samenleving met dien verstande, dat zij die bestuurd worden of onder leiding van anderen werkzaam zijn, inspraak en medebeslissingsrecht krijgen in bestuur en leiding.

Democratisering van bestuursstructuren bevordert de mondigheid van mensen en helpt die te verwerkelijken.

De beleidsnota voor het congres in 1969 wees reeds de toenemende mondigheid van de mens aan als één van de belangrijke tendensen in de maatschappij. Die nota onderkende ook dat volledige ontplooiing van die mondigheid mogelijk gemaakt moet worden door zo groot mogelijke deelname aan het beslisproces van hen voor wie de beslissingen gelden. Humanisten zullen het genoemde doel, vooral waar het woon-, leef- en werkomstandigheden van mensen betreft, actief willen steunen.

Democratie betekent echter niet alleen dat de wil van de meerderheid beslist. Tot het wezen van democratie behoort ook dat een meerderheid zoveel mogelijk rekening houdt met ernstige bezwaren en belangen van een minderheid.

Naarmate de minderheid groter, de bezwaren een sterker fundament hebben en de aard dier bezwaren principiëler is, behoort democratie grote behoedzaamheid van de meerderheid mee te brengen en tenminste het ernstig overwegen van het minderheidsstandpunt.

Datgene wat zich als democratisering aandient, doch in feite inhoudt dat de wil van een meerderheid zonder meer zeventert of met de hiervoor bedoelde bezwaren en belangen geen ernstige rekening wordt gehouden is eerder te karakteriseren als dictaturisering van beslissingsstructuren.

Een dergelijk stelsel zal de mondigheid van mensen niet bevorderen, geen beroep op deelname en aanvaarding van verantwoordelijkheid doen en om die redenen de toets van redelijk en zedelijk handelen, als door humanisten aan te leggen, niet doorstaan. Met die voorzichtigheid gewapend zal de hiervoor bedoelde verbetering van meebeslissingsmogelijkheden krachtig gesteund dienen te worden. Dat geldt voor de vele werk- en leefgemeenschappen waarin mensen bestuurd worden.

Radio & TV

Radio: iedere zondag van 9.30-10.00 uur (Hilversum I).

18 april: Actualiteiten.

25 april: Omgaan met patiënten.

Hoe gezond is onze houding tegenover zieken? Samenstelling: Rina Spigt en Piet Brinkman.

2 mei: Actualiteiten.

Televisie: Nederland 1 ± 22.30 uur

25 april: „Hoop doet leven”.

Prof. dr. P. Thoenes praat met Pim Elfferich over utopisch denken.

Regie: Joos Elfferich.

9 mei: „Je kunt niet vanaf de achterbank een auto besturen”.

Demokratie is georganiseerd kritisch vertrouwen. Een humanistische visie op democratie. Pim Elfferich in gesprek met prof. dr. J. P. van Praag.

Regie: Joos Elfferich.

Humanist

eindredacteur: Jetske Mijs.

Druk: Lumax, Utrecht.

Redaktie-adres: Hum. Verbond,
Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030)
31 81 45.

Abonnementsprijs voor niet-leden:
f 18,— per jaar t.n.v. Humanistische
Pers, postgiro 58, Utrecht.

Ongetrouwde paren zijn gelukkigst

In de Europese Gemeenschap is er één groepering die duidelijk gelukkiger is dan de rest: de mensen die ongetrouwd samenleven. Uit een peiling van de Europese commissie blijkt dat 23 procent van de mensen die ongetrouwd samenleven zichzelf „zeer gelukkig” voelen, tegenover 17 percent van de gehuwden en 14 percent van de alleenstaanden.

Daarbovenop blijkt ook nog dat de Denen, die in meerderheid tegenstander zijn van de EG, ook het gelukkigst zijn van alle Europeanen: tweederde van de Deense ondervraagden was „heel voldaan”. In de hele EG is één op de zes mensen „heel gelukkig”. In Italië kon er maar één op de twintig worden gevonden.

Het onderzoek betrof de veranderende rol van mannen en vrouwen in de Gemeenschap. Welnu, wat betreft de rol van vrouwen vond 42 percent van de mannen en 33 percent van de vrouwen dat een mannelijke politicus meer vertrouwen verdient dan een vrouwelijke. Zo'n 35 percent van de ondervraagden, de meeste in West-Duitsland, België en Luxemburg, vonden dat politiek maar helemaal aan de mannen moet worden overgelaten. In Denemarken, Holland, Engeland en Ierland waren het er veel minder.

Uit: De Volkskrant

Leven in de dodenkampen

Een boek dat veel belangstelling wekt is *The Survivor: An Anatomy of Life in the Death Camps*. Het is van een poëtisch-filosofisch niveau dat men bij zo'n titel niet zou verwachten. Auteur is Terrence Des Pres van Colgate University. Hij analyseert de overlevingskracht van mensen onder extreme omstandigheden van getto's, nazi-kampen en Sibेरische dwangarbeid. Getuigen zijn o.a. Bettelheim, Solsjenitsyn, Nadezda Mandelstam, Wiesel en Eugen Kogon (van *Der SS-Staat*). Het boek verschijnt volgende maand bij Oxford University Press (\$ 10,—).

Vietnam

In het bulletin van het Medisch Comité Nederland-Vietnam (giro 1090400) de volgende gegevens:

Bij de machtsovername in Saigon waren er 150.000 verslaafden aan narcotica... 200.000 prostituees, onder hen werden kinderen van 9 jaar aangetroffen. Een van de meest schrijnende problemen is dat van de ca. 300.000 wezen en verlaten kinderen.

Op 30 april houdt het Medisch Comité een activistendag in Het Soeterij Theater, Instituut voor de Tropen, Linnaeusstraat 2 in Amsterdam. Aanvang 10.00 uur.

Persvrijheid en diktatuur

Uit een interview van Inke Jungschleger met Wim Hazeu voorzitter PEN-centrum, gepubliceerd in „Wordt vervolgd”.

Wim Hazeu: „Diktatoriale regeringen zijn er altijd op uit zo lang mogelijk de schijn van persvrijheid op te houden. Dat is belangrijk voor hun prestige in de wereld. De internationale solidariteit geeft de PEN zijn gewicht. Dat is hetzelfde als met Amnesty. Het PEN-sekretariaat en het Amnesty-sekretariaat in Londen hebben ook voortdurend contact met elkaar. Het prestige van de PEN wordt af en toe aangedikt doordat een van de kopstukken zich inzet voor een bepaald land. Heinrich Böll heeft met Tito gesproken over Mihajlov, Kossinsky heeft veel gedaan voor Chili. Vonnegut interesseert zich speciaal voor Zuid-Korea. In Zuid-Korea zit een erg goed PEN-centrum. Zij proberen op het ogenblik executie te voorkomen van een Zuid-koreaanse dichter die ter dood veroordeeld is.”

Mihajlov zit nog steeds gevangen, ondanks het ijveren van PEN en Amnesty. Heeft de PEN in zo'n geval toch niet de middelen om pressie uit te oefenen?

„Het PEN-centrum Nederland is met de gevangenis-directie in onderhandeling. Brieven aan Tito schrijven heeft geen zin, want die worden door zijn sekretaris in de prullemand gegooid. Dat merkt niemand. Dan moet je dus gaan zoeken naar een manier van protesteren die minder makkelijk te verdonkeremanen is. Tito gaat binnenkort op staatsbezoek in Zweden. Per Wästberg, hoofdredakteur van een grote Zweedse krant, is ook lid van de PEN. Hij is van plan te gaan schrijven dat Tito eigenlijk niet welkom is in Zweden. In dat kommentaar zal zeker de naam Mihajlov staan. In Joegoslavië stelt men nog een eer in een vrije pers, dus wat via de internationale persbureaus binnenkomt, moet in principe in de krant kunnen komen. Het plan dat Per Wästberg zo'n kommentaar zal publiceren, wordt in Joegoslavië ook bekend”.

En de hoop van de PEN is dat ze Mihajlov vrijlaten om zo'n onwelkom commentaar te voorkomen.

„Ja. Echte politieke pressiemiddelen heb je niet als schrijversorganisatie. Je hebt alleen het prestige, omdat de PEN veel schrijvers vertegenwoordigt, en de macht van het gesproken en geschreven woord.”

De samenwerkingschool

Wat is een samenwerkings-school? In een brochure die onlangs is uitgekomen, staat er dit over te lezen: „een samenwerkings-school is een school die in het teken staat van de ontmoeting, waarin een gemeenschappelijk opvoedend handelen mogelijk is. Zij beantwoordt aan een gemeenschappelijke uitdaging, die iedere autoritaire benadering uitsluit. Het kind wordt hier begrepen als een wordende persoonlijkheid, die zelf zijn weg moet vinden in leven en samenleving. Wat daarbij ook de taak van gezin en kerk of levensbeschouwelijke gemeenschap moge zijn, de school is een plaats waar de jeugd wordt voorbereid op het leven met elkaar en voor elkaar in een geschakeerde wereld...”

Veel meer weten we nu nog niet. Wat voor ontmoeting wordt bedoeld? „Het gaat om een vruchtbare, elkaar verrijkende ontmoeting tussen levensovertuigingen”.

De brochure, bestaande uit drie al eerder gepubliceerde artikelen, is helaas niet zo helder geschreven als men zou wensen.

Dat is jammer, want daardoor komt de gedachte achter de samenwerkings-school — die zeer positief is en hier en daar voor het denken over onderwijs zelfs erg nieuw — niet zo goed uit de verf.

De brochure is samengesteld door de „Studiecommissie Doelstelling Algemene School” waarin vooral leden uit humanistische en vrijzinnig protestantse kring.

In de Inleiding wordt duidelijk gemaakt waarom gedacht werd aan een nieuwe

schoolvorm: Een groot deel van het onderwijs wordt niet wezenlijk door de vernieuwing beïnvloed. Het blijft wat het was: een voornamelijk intellectueel leerproces. Er is meer nodig dan intellectuele scholing... we moeten leren luisteren... naar elkaars interpretatie van menselijke verantwoordelijkheid... Kort gezegd zou je de samenwerkings-school (vroeger Algemene school genoemd) kunnen beschrijven als een school voor alle gezindten. Is dat dan niet hetzelfde als een openbare school? Nee, want bij een openbare school wordt weinig of geen aandacht gegeven aan elkaars levensovertuiging. Bij de samenwerkingsschool is dit juist een uitgangspunt.

„Een werkelijk algemeen onderwijs omteentree het geestelijk leven”, dat de te behandelen stof niet alleen presenteert als interessante kennis, maar ook vragen aan de orde stelt, die het mens-zijn in de kern raken”.

In de brochure wordt ook ingegaan op de praktische uitwerking van de ideeën. Men zou kunnen denken aan gesprekken over onderwerpen als: vragen rond leven en dood, grote niet-westerse stromingen, arbeid en vrije tijd, straf en vrijheidsberoving, gezinsrelaties, waarde en onwaarde van de nieuwe subcultuur etc.

Het boekje „De Samenwerkingschool”, kost f 6,—. Uitg. Wolters-Noordhoff, Groningen. Te bestellen bij Hum. Verbond, postgiro 58 t.n.v. Hum. Pers, Utrecht.

j. m.